

4. Полянський А. О., Гаспарян С. Г., Андренко С. А., Шевцова О. М. Щодо ролі судової експертизи в механізмі захисту прав і свобод людини. / Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2020 р.). Харків: НДІ ППСН, 2020. 196 с. С. 170-172. URL: https://library.ppss.pro/index.php/ndippsn_20201210/article/view/polianskyi/388

5. Кочура О.О. Визначення поняття «спеціальні знання» та їх використання у кримінальному провадженні. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 284– 286.

6. Артеменко О.В., Литвин Н.А. Експертиза як додаткова гарантія захисту прав і свобод та інтересів громадян у судовому процесі. Європейські перспективи. 2021. № 2. С. 46-52. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/11/46-_Lytvyn_Artemenko.pdf

7. Завидняк В.І. Призначення експертиз у провадженнях щодо злочинів, вчинених з особливою жорстокістю. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. Вип. 1 (2). С. 78–82.

8. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

9. Авдєєва Г.К. Проблеми використання спеціальних знань у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану в Україні // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол.: В. С. Батиргарєєва (голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2022. Вип. 43. 166 с. С. 70-76.

*Палеха Владислав Олександрович,
аспірант кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИФРОВИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі, у якому технології швидко розвиваються, питання цифрових прав людини стають все більш актуальними, що пояснюється складністю їх нормативного закріплення та відповідності вже наявної законодавчої бази фактичним обставинам існування та функціонування цифрових правовідносин. З кожним днем інтернет і цифрові технології все більше проникають у різні сфери нашого життя, забезпечуючи безліч можливостей у досягненні різних цілей, полегшуючи при цьому способи їх

отримання, одночасно створюючи виклики для подальшого удосконалення. Це, у свою чергу, є підставою для переосмислення юридичної природи цифрових прав людини, що стає надзвичайно важливим для забезпечення захисту гідності, приватності та свободи особи в цифровому середовищі.

Нині кожен із нас стикаємося з різноманітними проблемами, пов'язаними з цифровими правами людини: від сфери захисту персональних даних до боротьби з дискримінацією в мережі та поширенням дезінформації, що набула особливого значення в контексті збройної агресії росії проти України. У свою чергу, окреслені проблеми вимагають уваги щодо вивчення з боку наукової та правової спільнот, а також формування перспективних шляхів подолання наявних правопорушень та забезпечення неможливості їх подальшого впровадження.

У більшості наукових юридичних джерелах цифрові права визначаються як права, які гарантуються людині в цифровому середовищі, включаючи Інтернет, соціальні мережі, мобільні додатки та інші цифрові платформи. Вони включають у себе право на приватність та безпеку даних, свободу слова в інтернеті, доступ до інформації, культурні та освітні ресурси, а також інші аспекти, які забезпечують гідність та свободу людини в цифровому просторі.

Наразі, одним із ключових аспектів цифрових прав, вбачається у можливості правовірної реалізації права на приватність та захист персональних даних. У контексті зростання кількості цифрових технологій і збільшення обсягу особистої інформації, важливо гарантувати захист особистої приватності та контроль над власними даними в інтернеті. Це дозволяє людині залишатися в безпеці в онлайн-середовищі та захищати свої особисті дані від неправомірного використання.

Крім того, треба зазначити, що цифрові права також включають в себе й інші вагомні складові (конструкції), такі як:

1. Право на свободу виразу в інтернеті – це право гарантує можливість вільно висловлювати свої думки, переконання та ідеї в онлайн-середовищі без обмежень чи переслідувань. Свобода висловлення дозволяє людям вільно спілкуватися, обмінюватися інформацією та виражати свою індивідуальність.

2. Право на доступ до інформації – передбачається у забезпеченості можливості отримувати доступ до інформації та знань через цифрові технології. Таке право сприяє реалізації інших гарантованих прав людей, наприклад, права на освіту та інші способи розвитку громадян.

3. Право на кібербезпеку – гарантує захист від кіберзлочинів, комп'ютерних вірусів, шахрайства та інших загроз в онлайн-середовищі. Забезпечення кібербезпеки дозволяє людям відчувати себе захищеними та безпечними в інтернеті.

4. Право на цифрову грамотність – передбачає навички та знання, необхідні для ефективного використання цифрових технологій та ресурсів. Формування цифрової грамотності допомагає людям уникати цифрового нерівності та ефективно користуватися перевагами інтернету.

5. Право на анонімність – гарантує можливість залишатися анонімним в інтернеті та не розголошувати свою особисту інформацію без власної згоди.

Реалізація такого права допомагає захищати приватність та особисту свободу в онлайн-середовищі.

Варто зазначити, що увага міжнародних організацій щодо забезпечення цифрових прав людини зростає із кожним днем. Наприклад, Комітет Міністрів Ради Європи з 2003 року видав більше 50 рекомендацій і декларацій, що передбачають низку прав людини дотичних до сфер, пов'язаних з використанням цифрових технологій. Організація з безпеки і співробітництва в Європі випустила ряд правових положень, пов'язаних зі свободою вираження думок в Інтернеті, таких як «Свобода ЗМІ в Інтернеті: керівництво Організацією з безпеки і співробітництва в Європі». Рада Організації Об'єднаних Націй з прав людини з 2012 року прийняла низку резолюцій, що підтверджують захист прав людини в Інтернеті [1]. Особливо актуальним, наразі, для нашої держави є питання втілення цифрових прав у період воєнного стану, оскільки окупанти, не здобувши військової переваги на полі бою, все частіше переходять до так званої кібервійни, здійснюючи кібератаки на сайти державних установ та місцевого самоврядування, надсилаючи дзвінки від імені органів влади України цивільним громадянам, поширюючи дезінформацію через українські медіа, розповсюджуючи недостовірну інформацію, виконуючи вірусні атаки на цивільне населення, зламуючи сторінки у соціальних мережах і таке інше.

Ще одним особливим видом порушень цифрових та інформаційних прав людини, що виник на тлі війни в Україні, є порушення права на публікацію цифрових медіа. Після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України такі соціальні мережі, як Instagram та Facebook, почали відносити контент про українську війну до категорії «sensitive content». Це стало порушенням не тільки такого цифрового права як право на публікування цифрових медіа, але й порушення статті 19 Загальної декларації прав людини, де зазначено право кожної людини на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів [2].

Отже, розуміння та захист цифрових прав людини дедалі активніше стають необхідними у світі, де технології швидко розвиваються. Від захисту особистої інформації до забезпечення свободи слова в інтернеті, ці питання вимагають уваги та дослідження як представниками науки, так і практики, особливо у сфері юриспруденції. Окремий, і доволі нагальним видаються аспекти можливості реалізації таких прав у державі, що перебуває у стані війни. Як показує досвід, сфера цифрових технологій стосується не тільки особистих персональних даних та можливості втілення свого права на волевиявлення, але й є специфічним предметом для завдання дестабілізації у цивілізованому суспільстві, яке підтримує демократичні засади державної влади.

Список використаних джерел

1. Хаустова М.Г. Стандарти прав людини в сфері цифрових технологій під впливом глобалізаційних викликів. Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України. Вип. 5: Цифрові трансформації України 2021: виклики та реалії: за

матеріалами II круглого столу (м. Харків, 20 вересня 2021 року) / за ред. С.В. Глібка, К.В. Єфремової. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 180-189.

2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 01.05.2024).

*Підгородський Богдан Мирославович,
аспірант кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ ПРИ ТЛУМАЧЕННІ НОРМ ПРАВА

Питання ефективності реалізації норм права завжди перебуває у полі зору науковців будь-якої держави світу, оскільки віддзеркалює наявний стан діючого законодавства та «задоволеність» суспільства. В силу того, що сам по собі процес створення будь-якої норми є доволі складний, не тільки із огляду на безпосередній процес нормотворчості, що зумовлений проходженням певних стадій, а й специфіки гармонійного поєднання із іншими нормами права, формуючи таким чином ефективну нормативну базу. Однак, з огляду на складність самої процедури, актуальним постає питання і щодо тлумачення відповідних норм (особливо офіційного), адже не усі в суспільстві є юристами, щоб із легкістю розібратися у багатогранності юридичних конструювань, актуальними постають і питання щодо колізій між нормами, що потребують свого вирішення, а отже і втілення у життя. Таким чином, на особливої уваги привертає питання щодо ефективності юридичних конструкцій у процесах нормотворення та тлумачення, досягнення поставленої цілі та отримання бажаного результату.

Однією із вагомих складових ефективності норм права є її внутрішні властивості, тобто особливості правильної побудови юридичних конструкцій, де вони виступають не тільки у якості гіпотези, диспозиції чи санкції, а й генетично-обумовлених зв'язків взаємодії із іншими нормами права. Також, як влучно зазначає Л.Ф. Купіна, саме вдале конструювання елементів правової норми відтворює її соціальну обумовленість, відповідність існуючим ситуаціям, а отже і реальній можливості врегульовувати наявні суспільні відносини. При цьому, авторка наголошує на тому, що будь-які норми обов'язково мають бути втілюваними, незалежно від обставин, оскільки їх нереалізованість говорить про наявність «мертвого права» [3, с. 56]. Однак, з огляду на сучасні реалії правового існування України, можемо не погодитись із зазначеною тезою, оскільки в силу наявного режиму воєнного стану спричиненого зовнішньою агресією росії, маємо деякі обмеження у реалізації відповідних норм права, що ніяким чином не говорить про їх відумерлість.

Метою будь-якого тлумачення є необхідність досягнення бажаного результату, тобто змістовне розкриття конструкції норми права. Але лише на